

2. Ковалюк О. М.: Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) / О. М. Ковалюк. – Л.: Видавничий центр Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка, 2002. – С.22. (396 с.).
3. Мильнер Б.З. Теория организации: учебник / Б.З. Мильнер. – М.: ИНФРА – М, 1999. – С. 86.
4. Ігнатюк А.І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання: монографія / А.І. Ігнатюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – С. 110.
5. Ван Хорн Дж. Основы финансового менеджмента: пер. с англ. / Дж. Ван Хорн, Дж. Вахович. – 11-е изд. – М.: Вильямс, 2001. – С. 846.
6. Лютий І.О. Гроші та кредит: підруч. для студ. ВНЗ / І.О. Лютий, Н.І. Версаль, О.В. Любікіна, О.Д. Рожко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – С.39.

7. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: навч. посіб. / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Знання – Прес, 2003. – С.41.
8. Де Сото Е. Загадка капіталу. Чому капіталізм перемагає лише на Заході і ніде більше / Е. де Сото; пер. з англ. М. Климчук. – К.: Ніка – Центр, 2009. – С.50.
9. Звіт про хід виконання "Державної програми приватизації на 2000–2002 роки" у 2003 році [Ел. ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/_layouts/SPFUSiteDefinition/ReportsMFI.aspx.
10. Звіт про роботу Фонду державного майна України, хід та результати виконання Державної програми приватизації у 2012 році [Ел. ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/_layouts/SPFUSiteDefinition/ReportsMFI.aspx.

Надійшла до редакції 08.01.14

Ю. Петленко, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИНСТИТУЦИОННЫЙ АНАЛИЗ ФИНАНСОВ ВЕРТИКАЛЬНО-ИНТЕГРИРОВАННАЯ СТРУКТУРА В УКРАИНЕ

В статье определено экономическое содержание и условия институционального развития финансового механизма вертикально-интегрированных структур в Украине, рассмотрены организационные формы вертикальной интеграции и охарактеризованы их влияние на распределение имущественной зависимости между участниками вертикально-интегрированной структуры на основе участия в собственности. Раскрыта роль финансового механизма вертикально-интегрированной компании, определены способы гармонизации взаимоотношений государства, владельцев, менеджеров и кредиторов, способствующих экономическому росту и высокому уровню капитализации. Следовательно, стоимость компании необходимо рассматривать как один из основных показателей ее эффективности, поэтому задача определения и управления стоимостью относится к приоритетным задачам корпораций.

Ключевые слова: институциональная среда, финансовый механизм, вертикальная интеграция, корпоративная форма капитала, финансовый капитал, стоимость компании.

Yu. Petlenko, PhD in Economics, Associate Professor
Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv

INSTITUTIONAL ANALYSIS OF FINANCE VERTICALLY INTEGRATED STRUCTURE IN UKRAINE

The article defines the content of the economic and institutional conditions of the financial mechanism of vertically integrated structures in Ukraine, considered the organizational form of vertical integration and describes their impact on the distribution of property between the parties depending vertically integrated structure based on ownership interests. The role of the financial mechanism of the vertically integrated company, identified ways of harmonizing relations between the state, the owners, managers and lenders that promote economic growth and high levels of capitalization. Therefore, the value of the company must be regarded as one of the main indicators of its effectiveness, so the task of identifying and managing the value refers to the priorities of corporations.

Keywords: institutional environment, financial mechanism, vertical integration, the corporate form of capital, financial capital, the company's value.

УДК 336.16
JEL H7

С. Рибак, канд. екон. наук, доц.
Міністерство фінансів України, Київ

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

В статті визначено проблеми соціалізації міжбюджетних відносин в Україні та напрями подальшого реформування для динамічного соціально-економічного розвитку держави.

Ключові слова: бюджетна система, бюджетне регулювання, бюджетна політика, міжбюджетні відносини, місцеві бюджети, державний бюджет.

Постановка проблеми. Вагому роль у реалізації стратегії соціалізації бюджетної політики України відіграють міжбюджетні відносини. Розв'язання суперечності, що виникає між необхідністю досягнення високої якості життя населення в процесі соціалізації бюджетної політики і потребами стимулювання економічного розвитку регіонів, перебуває в площині продовження удосконалення міжбюджетних відносин, які регулюються державою шляхом впливу на процеси їх формування через зміну принципів і способів мобілізації бюджетних доходів і політики видатків практично на всіх стадіях бюджетного процесу, формування і коригування бюджетних взаємозв'язків, а також пошуку механізмів та інструментів активізації внутрішніх ресурсів регіонів. Особливості соціально-економічного розвитку України значною мірою впливають на проблему взаємодії бюджетів різних рівнів і потребують негайного реформування міжбюджетних відносин, що є особливо актуальним для формування місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем трансформації бюджетної системи і

механізму бюджетного регулювання в Україні, розробки та реалізації ефективної бюджетної політики, соціалізації та посилення регулюючої функції бюджетної системи присвячено праці провідних вітчизняних науковців, зокрема: Білої С., Василика О., Жаліла Я., Кириленка О., Кравченка В., Кушнір М., Луніної І., Медведкової Н., Молдована О., Опаріна В., Павлюк К., Полозенка Д., Соколовської А., Тищук Т., Шевченко О. та інших. Проте визначення проблем соціалізації міжбюджетних відносин в Україні в контексті реалізації стратегії соціалізації бюджетної політики держави потребує подальших наукових досліджень, що обумовлює постановку мети даної статті.

Метою статті є визначення проблем соціалізації міжбюджетних відносин в Україні та напрямів подальшого реформування для динамічного соціально-економічного розвитку держави.

На нашу думку, сутність соціалізації міжбюджетних відносин полягає у визначенні пріоритетів фінансування потреб стимулювання економічного розвитку регіонів через механізм реалізації бюджетної політики держави у напрямі пошуку інструментів активізації внутрішніх

ресурсів регіонів для досягнення високої якості життя населення. Тому, досліджуючи проблеми соціалізації міжбюджетних відносин, доцільним є розгляд місцевих бюджетів у кількох аспектах: по-перше, як організаційну форму мобілізації фінансових ресурсів; по-друге, як систему фінансових відносин, що складаються між місцевими та державним бюджетами, а також у середині місцевих бюджетів; по-третє, як правовий акт, згідно з яким виконавчі органи влади отримують легітимне право на розпорядження фондами грошових ресурсів. При цьому міжбюджетні відносини будимо розглядати як відносини між місцевими бюджетами і державним бюджетом; між місцевими бюджетами різних рівнів щодо перерозподілу фінансових ресурсів; між місцевими бюджетами і господарськими структурами, що функціонують на даній території; між бюджетом і населенням даної території, що складаються під час мобілізації та розподілу коштів місцевих бюджетів. Вважаємо, що такий розгляд міжбюджетних відносин підкреслює вирішальне значення місцевих бюджетів для регіонального розвитку.

Регулювання міжбюджетних відносин здійснюється шляхом надання з державного бюджету трансфертів у вигляді дотацій, субвенцій, субсидій; відрахувань від регулюючих податків; закріплення цілком або частково за місцевими бюджетами загальнодержавних податків і зборів; бюджетних позичок на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів. Міжбюджетні відносини регулюються також через передання коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету [3; 8; 10; 15].

Протягом 2009-2010 років доходи місцевих бюджетів зросли на 18,8% та склали 158,3 млрд. грн., однак відмічається зростання залежності місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів з державного бюджету. За останні роки їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів щорічно збільшується і, за підсумками 2010 року, вона сягнула 49,1%. Основним чинником зростання обсягів трансфертів стало перерахування 43,6 млрд. грн. дотації вирівнювання, що на 30,8% більше за аналогічний показник попереднього року.

Водночас на 6,9% зменшились доходи бюджетів розвитку місцевих бюджетів. Це призвело до скорочення їх частки у загальному обсязі до 4,7%. Основними джерелами доходів бюджету розвитку є надходження від продажу землі, відчуження майна, що перебуває в комунальній власності, та кошти, передані із загального фонду бюджету. Однак, порівняно з показниками 2009 року, спостерігається зростання номінальних обсягів надходжень лише від продажу землі (на 4,1%), а щодо інших вищезгаданих джерел, то вони зменшилися на 6,7% та на 17% відповідно. Найбільшим доходним джерелом місцевих бюджетів традиційно залишалися надходження податку з доходів фізичних осіб, що збільшилися на 14,7% та склали 51,0 млрд. грн. За рівнями бюджетів надходження цього податку у 2010 році були розподілені таким чином: бюджети базового рівня – 68,6%, районні бюджети – 11,6%, обласні бюджети – 19,8% [2].

Іншою вагомою статтею надходжень до місцевих бюджетів є плата за землю (9,5 млрд. грн.). Ці надходження демонстрували приріст на 14,1%. Від єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва та місцевих податків і зборів отримано надходжень майже у обсягах попереднього року (1,9 млрд. грн. та 0,8 млрд. грн. відповідно). Зазначимо, що, згідно із затвердженням 2 грудня 2010 року Податковим кодексом України [14], передбачається скорочення місцевих податків і зборів з 14 видів до 5 (серед яких податок на нерухоме майно, єдиний податок та три збори: збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір).

За результатами 2010 року очевидна доволі суттєва різниця між власними доходами різних регіонів. Водно-

час, згідно з Бюджетним кодексом України, такі доходи є джерелами фінансування житлово-комунального господарства, проектів інфраструктурного розвитку, екологічних програм, будівництва, капітального ремонту та реконструкції об'єктів соціально-культурної сфери. Надання міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України повинно бути одним із інструментів вирівнювання диспропорцій. Однак дані засвідчують, що цей механізм повноцінно не використовується, а розподіл капітальних трансфертів відбувається без врахування регіональних відхилень. Відмічається значна (у понад 10 разів) регіональна диференціація забезпеченості доходної бази видатків, спрямованих на розширення відтворення, що засвідчує необхідність удосконалення механізму розподілу капітальних трансфертів.

За підсумками 2012 року до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 100813,8 млн. грн., або 108,9% річного розрахункового показника Міністерства фінансів та 103,5% показників, затверджених місцевими радами на рік з урахуванням змін.

У 2012 році забезпечено виконання запланованого обсягу доходів загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів), які надійшли в сумі 81207,9 млн. грн., що становить 101,5% розрахункового показника Міністерства фінансів на 2012 рік, у той час як у 2011 році доходи загального фонду місцевих бюджетів виконано на 102,4%.

Зростання надходжень до загального фонду місцевих бюджетів проти 2011 року становило 9816,7 млн. грн., або 13,8%. Приріст надходжень до загального фонду місцевих бюджетів забезпечено по всіх регіонах України. При цьому, найбільше зростання надходжень загального фонду зафіксовано в індустріально розвинутих та економічно активних регіонах, зокрема в Донецькій області +1121,9 млн. грн., м. Києві +1102,4 млн. грн., Дніпропетровській області +1029,4 млн. грн., АР Крим +740,8 млн. грн., Харківській області +656,3 млн. грн., Полтавській +475,9 млн. грн. та Київській областях +409,6 млн. грн. [12; 13].

Доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, надійшло 65569,0 млн. грн., або 99,9% розрахункового показника Міністерства фінансів на рік. Ріст надходжень проти 2011 року становить 7734,9 млн. грн., або 13,5% при запланованих 13,5% [12; 13].

Бюджетним кодексом України передбачено фінансування державних програм соціального захисту з місцевих бюджетів за рахунок цільових трансфертів з державного бюджету, що зміцнює контроль за соціальними видатками з боку центральних та місцевих органів влади. Крім того, відповідальність за фінансування програм соціального захисту частково перенесена на органи місцевого самоврядування, що сприяє пошуку органами державної влади спроб збалансувати видатки на соціальні програми із можливостями бюджету, в тому числі шляхом зупинення і відміни законів, які не забезпечені бюджетними коштами, або в обмежені їх дії.

Затвердження програми переходу на цільові грошові виплати громадянам замість надання пільг започаткувало глибокий перетворення основ соціального захисту населення, способів його фінансування з боку держави. Загалом, внаслідок цих змін, заборгованість із місцевих бюджетів стосовно програм соціального захисту була практично ліквідована. Проте сама проблема залишається невирішеною, оскільки частина пільг продовжує фінансуватись за рахунок підприємств, що надають відповідні послуги. Запровадження субвенцій із державного бюджету на фінансування цих програм значно поліпшило контроль у системі пільг та субсидій. Однак, негативними у запровадженні системи субвенцій

на програми соціального захисту є те, що місцеві органи влади поступово втрачають мотивацію до оптимізації видатків на соціальні програми, оскільки їх фінансує держава. Тому необхідно продовжити пошук більш досконалих форм фінансування державних програм соціального захисту населення.

Слід зазначити, що в Україні спостерігається значна диференціація регіонів за рівнем економічного розвитку та якістю життя людей, тому реалізація стратегії соціалізації бюджетної політики повинна усунути диспропорції в соціально-економічному розвитку окремих територій. У даному розрізі, нова редакція Бюджетного Кодексу України, прийнята у липні 2010 року, зафіксувала деякі поліпшення у сфері місцевих бюджетів. Так, реально зменшено ризик місцевих бюджетів в разі несвоєчасного набрання чинності законом про Державний бюджет України (ст. 41); з метою стимулювання місцевих органів влади здійснюється перерахування до загального фонду місцевих бюджетів 50% надходжень податку на прибуток підприємств та акцизного податку понад річні розрахункові обсяги (ст. 108); тепер місцеві зовнішні запозичення можуть здійснювати міські ради міст з чисельністю населення понад 500 тис. жителів (а не 800, як раніше) (ст. 16), дещо розширений перелік джерел доходів місцевих бюджетів. Проте, водночас, Бюджетний Кодекс передбачає жорсткий контроль місцевих бюджетів (ст. 117); посилилася зарегульованість в частині запозичень (зокрема, граничних обсягів боргу та гарантій) (ст. 18); доходи місцевого бюджету визнаються зарахованими до місцевого бюджету з дня зарахування на єдиний казначейський рахунок, що робить органи місцевої влади ще більш залежними від центру і фінансово йому підпорядкованими (ст. 78) [1].

В Податковому Кодексі України від 2 грудня 2010 року переглянуто перелік місцевих податків і зборів. Віднині місцеві ради обов'язково встановлюють податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності і самостійно вирішують питання щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору (ст. 10) [14; 16], що частково вирішило проблему нерентабельності багатьох з існуючих раніше податків.

Отже, основою збереження та посилення позитивних тенденцій, що намітилися в економіці України, є фінансові ресурси, ефективність використання яких залежить від раціоналізації міжбюджетних відносин, особливо в умовах дефіциту коштів. Взаємодія бюджетів різних рівнів повинна враховувати вплив ринкових умов господарювання на умови їх формування, а також сприяти позитивному розвитку соціально-економічної ситуації в регіонах. Удосконалення міжбюджетних відносин неможливе без передачі основних функцій бюджетно-фінансового управління на нижчі рівні, що дозволить не тільки контролювати виконання місцевих бюджетів, а і брати безпосередню участь у їх прогнозуванні та плануванні, а також організації бюджетного процесу на місцях, що забезпечить ефективне використання бюджетних коштів в умовах дефіциту фінансових ресурсів шляхом формування пріоритетних напрямів витрат коштів на місцях, а також сприятиме зацікавленості територій у мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення реальної основи їх соціально-економічного розвитку та досягнення поліпшення умов життя населення. Таким чином, попри низку ефективних заходів бюджетної політики, вжитих протягом 2009-2012 років стосовно соціалізації міжбюджетних відносин, бюджети територіальних громад не в повній мірі спроможні вирішувати нагальні проблеми регіонального розвитку.

Зазначимо, що зарахування єдиного податку до категорії місцевих податків і зборів та введення нових

податків – податку на нерухоме майно, туристичного збору та збору за провадження окремих видів підприємницької діяльності, модифікація збору за місця для паркування транспортних засобів – поки що мають неоднозначні фіскальні результати. Так, має прояв збільшення надходження від місцевих податків і зборів – якщо за 2010 рік обсяг надходжень від місцевих податків і зборів склав 819,4 млн. грн., а частка у доходах місцевих бюджетів – 1,0%, то за 2011 рік ці показники склали відповідно 2549,8 млн. грн. і 2,9% [13], проте таке зростання відбулося лише за рахунок єдиного податку. Фіскальний ефект податку на нерухоме майно є незначним за даних умов оподаткування – за оцінками Асоціації міст України [11], у 2012 році надходження від нього склали до 89 млн. грн. (0,1% запланованих доходів до місцевих бюджетів).

Єдиний податок має найбільшу частку і обсяги надходжень та є стабільним джерелом надходжень, проте з 2011 року він передається до бюджету розвитку, з якого фінансуються лише капітальні проекти. Крім того, місцеві бюджети виявилися позбавлені таких вагомих джерел надходжень, як комунальний податок, податок з реклами і ринковий збір. Вони складали до 90% у структурі надходжень від місцевих податків та зборів, зокрема ринковий збір – до 62%, особливо у містах із достатньою кількістю торговельних площ. Більшість надходжень від місцевих податків та зборів надходять до великих міст через наявність у них об'єктів оподаткування. Наявними є проблеми визначення бази оподаткування, зокрема, прив'язка ставки оподаткування за чотирма місцевими податками і зборами (крім туристичного збору) не до ефекту від функціонування об'єктів оподаткування чи їх вартісної оцінки, а до величини мінімальної заробітної плати, що знижує стимулюючу роль таких податків.

Ми поділяємо думку Молдована О., Білої С., Шевченко О., Кушнір М., Тишук Т., Медведкової Н. [9, с.19-24], що, внаслідок значного обсягу тіньової діяльності та зайнятості поза увагою фіскальних органів залишаються персональні доходи громадян, підприємницька діяльність незареєстрованих суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу. Зокрема, йдеться про втрати бюджету від недоотриманого збору за запровадження окремих видів підприємницької діяльності, плати за землю і єдиного податку. Перебування у тіньовому секторі економіки значної частки туристичної діяльності спричинює зменшення потенційних надходжень від туристичного збору.

Тривала неможливість забезпечити місцеві бюджети за рахунок власних джерел надходжень призводить до зменшення частки власних доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті і, відповідно, до необхідності фінансового вирівнювання. Незважаючи на задекларовану мету – розподіл часток державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті країни за формулою "50:50" – на практиці спостерігається співвідношення близько "78:22" за доходами і "57:43" за видатками. Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів не враховує усіх специфічних умов господарювання кожної місцевості. Несвоєчасне затвердження умов надання субвенцій призводить до затримок у їх перерахуванні та, відповідно, до тимчасової нестачі коштів. Необхідність мобілізації органами місцевого самоврядування коштів не лише на поточний розвиток, але й на капітальні видатки зумовлює посилену увагу до таких складових бюджету як субвенція на виконання інвестиційних програм (проектів) та бюджет розвитку, активізації дій на ринку муніципальних цінних паперів [5; 6; 7].

Протягом 2010-2012 років значно зросло доходи бюджету розвитку. Основним джерелом бюджету розвитку залишаються кошти, передані із загального фонду місцевих бюджетів. До бюджету розвитку надходять і суб-

венції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проєктів. Іншими вагомими джерелами є надходження від продажу землі та від відчуження майна, що знаходиться у комунальній власності. Проте ці джерела не є фіскальними значущими і залишаються не прогнозованими.

Частка облігацій місцевих позик у структурі всіх емісійних випусків цінних паперів протягом 2005-2012 років складає менше, ніж 0,5%. Загалом, у цей період, цінні папери міських рад були емітовані лише у 30 містах. Перешкодами активного включення міст України у процес випуску місцевих цінних паперів є недостатня прозорість операцій на фондовому ринку загалом, обмежений доступ до інформації про діяльність емітентів та поточну економічну ситуацію в містах та регіонах, обмеження емісії короткостроковими облігаціями, тривалість підготовки випуску (до 3 місяців), необхідність здійснення рейтингової оцінки облігацій до випуску, висока ризикованість інвестиційних проєктів, під фінансування яких здійснюється випуск місцевих облігацій.

Ситуація із місцевими бюджетами демонструє недостатність коштів на капітальні видатки, обмежені можливості їх здійснення внаслідок тривалості капітальних проєктів, строк виконання яких не обмежується одним бюджетним роком. Функціонування механізму здійснення видатків місцевих бюджетів характеризується низкою актуальних проблем, серед яких: неможливість оцінити ефективність видатків; нецільове, іноді неправомірне витрачання суттєвої частини коштів з місцевих бюджетів; слабка участь громадян у процесі ухвалення і виконання бюджету; відсутність чіткого механізму фінансування делегованих повноважень.

З огляду на недостатність фінансування делегованих (державних) повноважень із державного бюджету місцеві ради часто спрямовують на виконання делегованих повноважень власні надходження, тим самим позбавляючи ресурсів житлово-комунальне господарство, місцеві соціально-економічні та культурні програми. Причиною такого становища є нечіткість категорії "делеговані повноваження" та можливість віднесення до них різних державних повноважень у різні бюджетні роки, що дестабілізує ситуацію із прогнозуванням надходжень і витрат місцевих бюджетів.

Унормована в Україні модель Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) як бюджетної програми лише частково вирішує проблему консолідації фінансового ресурсу для потреб регіонального розвитку. Згідно з частиною першою статті 12 Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" [3], фінансування стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій здійснюється не лише за рахунок коштів, передбачених на цю мету в законах України про Державний бюджет України, а й за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел відповідно до законодавства.

По суті, у вказаній нормі Закону України йдеться про запровадження державно-регіонального партнерства, суб'єктами якого, з однієї сторони, є держава, а з іншої – регіон у особі органів влади (муніципальної та державної), представники бізнесу та громадянського суспільства. У межах державно-регіонального партнерства виникає потреба чіткої консолідації і координації бюджетних фінансових потоків (державного і місцевого рівнів), коштів міжнародної допомоги (у тому числі – європейських структурних фондів) та їх спрямування на потреби збалансованого регіонального розвитку.

Існуюча в Україні модель ДФРР також не дає змоги диверсифікації умов надання державної фінансової підтримки, у тому числі в розрізі її видів (на конкурсних умовах, на засадах партнерства, на платній чи безоплатній, поворотній чи безповоротній основі тощо) та видів державної підтримки регіонального розвитку (надання бюджетних позичок, прямої бюджетної підтримки (грантів), державних гарантій тощо).

Висновки. Таким чином, за результатами проведеного дослідження, ми пропонуємо розглядати п'ять груп проблем соціалізації міжбюджетних відносин в Україні (таблиця 1). На наш погляд, вирішенню зазначених проблем соціалізації міжбюджетних відносин в Україні мають сприяти подальші реформи у напрямі: збільшення обсягу надходжень від власних джерел місцевих бюджетів – місцевих податків та зборів; зменшення фінансової залежності місцевих бюджетів від державного бюджету; зростання обсягів залучення ресурсів, у тому числі інвестиційних; підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів; оптимізація діяльності Державного фонду регіонального розвитку.

Таблиця 1. Проблеми соціалізації міжбюджетних відносин в Україні*

Група проблем	Проблеми соціалізації міжбюджетних відносин	Напрямок подальших реформ міжбюджетних відносин
1. Власні джерела місцевих бюджетів.	Суперечливість фіскального ефекту від зарахування єдиного податку до категорії місцевих податків і зборів та введення нових податків.	Збільшення обсягу надходжень від власних джерел місцевих бюджетів – місцевих податків та зборів.
	Позбавлення місцевих бюджетів таких вагомих джерел надходжень, як комунальний податок, податок з реклами і ринковий збір.	
	Проблеми визначення бази оподаткування.	
	Значний обсяг тіньової діяльності та зайнятості.	
2. Фіскальна автономія місцевих бюджетів.	Не врахування усіх специфічних умов господарювання окремої місцевості при розподілі обсягу міжбюджетних трансфертів.	Зменшення фінансової залежності місцевих бюджетів від державного бюджету.
	Несвоєчасне затвердження умов надання субвенцій.	
3. Інвестиційна складова доходів місцевих бюджетів.	Недостатність коштів на капітальні видатки.	Зростання обсягів залучення ресурсів, у тому числі інвестиційних.
	Обмежені можливості здійснення капітальних видатків внаслідок тривалості інвестиційних програм (проєктів), строк виконання яких не обмежується одним бюджетним роком.	
4. Видатки місцевих бюджетів.	Низька активність дій органів місцевого самоврядування на ринку муніципальних цінних паперів.	Підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів.
	Неможливість оцінити ефективність видатків.	
	Нецільове витрачання суттєвої частини коштів з місцевих бюджетів.	
	Низька активність участі громадян у процесі ухвалення і виконання бюджету.	
5. Фінансування регіонального розвитку.	Відсутність дієвого механізму фінансування делегованих повноважень.	Оптимізація діяльності Державного фонду регіонального розвитку.
	Часткове вирішення проблеми консолідації фінансового ресурсу для потреб регіонального розвитку через реалізацію моделі ДФРР як бюджетної програми.	
	Неможливість диверсифікації умов надання державної фінансової підтримки через реалізацію моделі ДФРР.	

*Джерело: складено автором.

Основою моделі соціалізації міжбюджетних відносин в Україні має стати комплексна бюджетна децентралізація, тобто процес передання повноважень від центрального уряду до органів місцевого самоврядування, що супроводжується передачею відповідних фінансових ресурсів на виконання цих повноважень через запровадження місцевих податків або трансформацію чи закріплення частини загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, що отримали нові повноваження. Зазначене дозволить мінімізувати проблеми соціалізації міжбюджетних відносин та створити умови для динамічного соціально-економічного розвитку країни. На місцевому рівні бюджетна децентралізація сприятиме покращенню якості суспільних послуг, соціально-економічному розвитку депресивних регіонів, уповільненню міграційних процесів, обумовлених економічними факторами.

На нашу думку, вирішення проблем соціалізації міжбюджетних відносин потребує чіткого розмежування рівнів державних і регіональних соціальних пріоритетів при одночасній узгодженості та наявності можливості ефективної координації. Підґрунтям відбору пріоритетів мають бути результати аналізу реальних фінансових можливостей виконання цільових бюджетних програм з використанням усіх джерел фінансових ресурсів. У зв'язку з цим, необхідною є розробка системи критеріїв визначення і вибору соціальних пріоритетів на регіональному рівні, їх систематизація та ієрархічна структуризація завдань відповідно до стратегічних цілей розвитку держави та окремих регіонів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2010 рік / [Щербина І.Ф., Рудик А.Ю., Зубенко В.В. та ін.]; ІБСЕД, Проект "Зміцнення місцевої фінансової ініціативи", USAID. – К., 2011. – 142 с.
3. Василик О.Д. Державні фінанси України / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 608 с.
4. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.
5. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: підручник / О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
6. Кравченко В.І. Фінанси України: сучасні виклики і проблеми розвитку / В.І. Кравченко // Економіка та держава. – 2013. – №5. – С.9-13.
7. Кравченко О.О. Місцеві фінанси: навчальний посібник / О.О. Кравченко. – К.: ДЕТУТ, 2010. – 157 с.
8. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / І.О. Луніна. – К.: Наукова думка, 2006. – 432 с.
9. Молдован О.О. Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки: аналітична доповідь / О.О. Молдован, С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір, Т.А. Тищук, Н.С. Медведко-ва [за ред. Я.А. Жаліла]. – К.: НІСД, 2012. – 25 с.
10. Опарін В.М. Фінанси: навчальний посібник / В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2008. – 240 с.
11. Офіційний сайт Асоціації міст України – Режим доступу: <http://www.auc.org.ua>.
12. Офіційний сайт Державної казначейської служби України – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua>.
13. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
14. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
15. Полозенко Д.В. Розвиток соціальної сфери як важлива умова економічного зростання України / Д.В. Полозенко // Фінанси України. – 2010. – №10. – С.15-20.
16. Соколовська А.М. Дискусійні питання реформування ПДВ / А.М. Соколовська, В.О. Твардієвич // Фінанси України. – 2011. – №8. – С.35-50.

Надійшла до редакції 25.12.13

С. Рыбак, канд. экон. наук, доц.
Министерство финансов Украины, Киев

ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛИЗАЦИИ МЕЖБЮДЖЕТНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ

В статье определены проблемы социализации межбюджетных отношений в Украине и направления их дальнейшего реформирования для динамического социально-экономического развития государства.

Ключевые слова: бюджетная система, бюджетное регулирование, бюджетная политика, межбюджетные отношения, местные бюджеты, государственный бюджет.

S. Rybak, PhD in Economics, Associate Professor
Ministry of Finance of Ukraine, Kyiv

SOCIALIZATION PROBLEMS OF INTERGOVERNMENTAL RELATIONS IN UKRAINE

In the paper the revenues of local budgets and their dependence on intergovernmental transfers during years 2009-2012 were analyzed. The tendency of finding ways to balance spending on social programs with the budget by the public authorities is revealed. It is shown that the transition to target payments to citizens has launched a deep transformation in the system of financing social protection from the state. It is concluded that in Ukraine the budgets of local communities are not fully able to solve the pressing problems of regional development. Five groups of socialization problems of the intergovernmental relations in Ukraine are selected. Areas for further reform of intergovernmental relations for the dynamic social and economic development are designated: increase revenues from sources of local budgets – local taxes, reduction of financial dependence of local budgets from the state budget, increase of volumes of funding, including investments, increase cost efficiency of local budgets, optimization of the State Fund for Regional Development.

Keywords: budget system, budget management, budgeting, intergovernmental relations, local governments, state budget.

УДК 336.3
JEL H68

Ю. Субботович, канд. экон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ,
К. Фурманець, асп.

Український держ. ун-т фінансів та міжнародної торгівлі, Київ

ЗОВНІШНЬОБОРГОВА СИТУАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У статті проаналізовано поточний стан та структуру зовнішнього державного боргу в країнах з різним рівнем доходів на душу населення та досліджено особливості боргової ситуації в Україні в умовах глобалізації після подолання першої хвилі світової фінансової кризи. Вказано основні чинники нарощування зовнішньої заборгованості, зокрема фактори, пов'язані з невирішеними проблемами на сфері міжнародних фінансів, а також стрімким розповсюдженням чергового циклічного спаду у міжнародній економіці.

Ключові слова: зовнішній державний борг; глобалізація; структура боргу; доходи на душу населення; світова фінансова криза.

Постановка проблеми. Сучасні глобальні економічні виклики й загрози пов'язані з уповільненням посткризового відновлення світової економіки, необхідністю

зміни моделі економічного розвитку, зростанням навантаження на бюджетну сферу та, зрештою, з загостренням боргової ситуації в глобальному вимірі. Потужний

© Субботович Ю., Фурманець К., 2014